

KUSTBON

TIDNING FÖR SVENSKARNA I ESTLAND

ÅTTONDE
ÅRG.

N° 23

Prenumerationspris:

Helt år Emk. 200:—
Halvt " " 125:—

I utlandet:

Helt år Emk. 350:—
Halvt " " 200:—

Utkommer
alla onsdagar

Redaktion:

Svenska Folkförbundet
Ansv. red.: M. Westerblom
Reval, Riddaregatan 3.

Annonspris
enligt överenskom-
melse.

För längre annonse-
ring beviljas rabatt.

17 juni

1925

PROFESSOR
VILHELM LUNDSTRÖM

anlände lördagen den 13 ds. med „Ariadne“ från Helsingfors till Reval. I hamnen mötte representanter från „S. O. V.“ styrelse. Professor Lundström, som nu efter en så lång tid som 33 år, återsåg sitt kära Svenskestland, uttryckte sin stora glädje över, att åter få vistas i Reval.

Söndagen den 14 på kvällen höll den av alla estlandssvenskar så omtyckte och värderade gästen ett med spänt intresse åhört före-

drag över ämnet „Var finnas svenskar och var talas svenska“ inför en fulltalig publik i den historiskt minnesrika Brödrasalen i „Schwarzhäupter“. Med tårfyllda ögon åhörde publiken de intressanta och givande, icke utan humoristiska inslag föredragna skildringarna om svenskarnas i utlandet skilda öden och det jättestora arbetet, som nedlagts för svenskhetens bevarande i utlandet. Föredraget gjorde det djupaste intrycket på alla åhörare och belönades med de mest ihållande applåderna. Före föredraget höll lektor Pöhl ett varmt hälsningstal till professor Lundström och avslutade mötet med ett kort tack, varpå „Modersmålets sång“ sjöngs stående.

Efter föredraget hade S. O. V. anordnat för professorn en supé i „Schwarzhäupter“ med ett 20-tal närvarande, bl. a. professorerna Kjellin och Neerman, Konsul Hedman och f. d. svenske konsul E. Gahlnbäck med fru. Bordstal hölls av folksekreterare N. Blee, Konsul E. Gahlnbäck och hedersordföranden dir. O. Ingman, som basvarades av professor Lundström.

Måndagen den 15 ds. reste professor Lundström till Birkas folkhögskola.

FRÅGAN OM ETT ESTLANDSSVENSKT MUSEUM.

I senaste nummer av Kustbon ser jag, att en förf. framlägger förslaget om ett museum för Estlands svenskar. Ehuru jag icke har någon rätt att taga mig talan i estlandssvenskarnas angelägenheter anhåller jag dock att få giva uttryck åt mitt oförbehållsamma instämmande i förslaget.

Även i Edra bygder håller en ny tid att göra sitt intåg. Folkbildningssträvandena ha tagit god fart, nya jordbruksmetoder och moderna arbetsredskap vinna insteg och levnadsförhållandena undergå av allt att döma rätt så betydande förändringar. Den gamla allmogekulturen får giva vika på många punkter och det skall väl icke dröja årtionden förrän åtskilliga av våra dagars seder och bruk, arbetsmetoder, redskap, dräkter o. s. v. höra det förgångna till. Särskilt torde den del av det estlandssvenska bosättningsområdet, som i etnografiskt hänseende är märkligast, nämligen Runö, i dessa tider gå rätt betydande omvälvningar till mötes. Endast ett par exempel skall här anföras. När jag sommaren 1922 besökte Runö voro de gamla flintlåsgvären,

enligt vad några Runöbor nyss berättat mig, helt och hållet undanträngt de visserligen opraktiska, men etnografiskt så intressanta sälbössorna. I stället för de urgamla, intill senaste tid begagnade jordbruksredskapen, användas nu på Runö, fjäderharvar, vändplogar o. s. v. Jag föreställer mig, att omvandlingen i andra estlandssvenska bygder icke heller är obetydlig, särskilt efter det folkhögskolan blivit allmänna uppskattad och upplysningsverksamheten på jordbruksområdet fått god början. Just nu är rätta ögenblicket inne att skapa ett museum, som tager vara på vittnesbörden om den folkliga kultur, som håller på att försvinna. Det är mycket lättare att börja nu än att sätta arbetet i gång efter det moderniseringen gått fram över bygderna och ännu brukliga redskap, dräkter m. m. i stor utsträckning begynt bli sällsynta. Några stora kostnader torde man, åtminstone tillsvidare, icke behöva räkna med. Det som framförallt är av nöden är intresse bland folket för saken och några duktiga personer som ställa sig i spetsen.

Det förefaller mig som om de estlandssvenska bygderna icke skulle komma till rätta med ett museum. Runö bildar genom sitt isolerade läge och sina säregna förhållanden en etnografisk enhet för sig. Lokalfrågan är där redan på förhand löst, ty i den gamla, utomordentligt vackra kyrkan ha Runöborna en museibyggnad, som söker sitt motstycke. Redan nu finnes i gamla kyrkan ett värdefullt bestånd av museiföremål och det gällde endast att taga vara på de rika tillgångar som för övrigt finnas på ön. Måhända skall den nye kyrkoherden, som utträttar så mycket till gagn för Runö, kunna vinnas för denna tanke, ty det är han som i främsta rummet vore skickad att förverkliga densamma. För de övriga estlandssvenska bygderna behöves ett särskilt museum. Om

det borde placeras på Ormsö eller vid Birkas eller eventuellt på någon annan ort, har jag icke anledning att uttala någon mening. Huvudsaken synes mig vara att frågan om dess förverkligande skulle göras till föremål för behandling i de kretsar, som uppbära estlandssvenskarnas kultursträvanden.

Helsingfors den 12 maj 1925.

John Österholm.

R Å G Ö B R Ö L L O P.

Tisdagen den 26 maj hade samlats ett sjuttiototal gäster på Lilla Ragö i Storabyn för att fira fröken Rosette Klements och herr Andreas Bertholms bröllop. Brudparet hade söndagen den 24 maj blivit vigda hos svenska kontraktprosten i Reval, men återvändande var till sitt hem före bröllopet, vilket två dagar senare gick av stapeln. Kl. 8 tiden f. m. på bröllopsdagen hade en del gäster samlats till brudens hem för att invänta „skåran“ (brudgum med följe), andra delen med ålderman och lejdare i spetsen hade gått hem till brudgummen. Vid brudens hem märkte man snart att något var i göringen. Flaggorna svajade över taken, en hel del främmande hade samlats utanför gården för att få åskåda „skårans“ ankomst. Här hade man nöjet se både barn och ungdomar kliva på stenar och gårdar för att vara den förste som fick sny på „skåran“. Även äldre visade icke mindre intresse för saken. Bland ungdom och medelålders folk fanns en hel del 60- och 70-åringar, vilka lika ihärdigt väntade, trots det regniga vädret. Klockan $\frac{1}{2}$ 10-tiden hörde man ropas „Skåran komer, skåran komer!“ Nu stoda allas ögon på skaft. På långt håll vid den grönskande skogskanten märktes en skara som närmar sig byn. Snart hör man skarnas hurrande och dragspelets toner, och nu är „skåran“ redan i omedelbar närhet. Med spelman i spetsen närmar sig

„skåran“ brudens hem. Flickorna i sina präktiga nationaldräkter och med blomsterbuketter i händerna dansa och hurra oupphörligt. Det ser ut som om dessa hade vingar, så lätta och smidiga äro deras steg och svängar. Ålderman och lejdare stego med värdiga steg med var sin ölkanna i handen. Brudgummen själv, rak och lång som en värdig representant bland nordens söner, stiger högtidligt med svärdet i hand och lika med honom hans personliga följe — „brukumanspojken“. Nu stannar „skåran“ framför brudens hemgård och dansar ringdansen. Brudgummen och „brukumanspojken“ gå runt kring „skåran“ och slå svärden mot varandra i takt med dansande, varvid ålderman och lejdare bjuda kringstående ur sina medförda ölkannor. Dansen fortgår tills brudgummen med hans personliga följe 9 gånger hunnit gå runt de dansande (6 gånger med- och 3 motsol) sen går „skåran“ in på gården. De manliga gästerna komma genast in i bröllopsstugan, men kvinnorna däremot bli vänligt tillbakavisade och gå till bruden, som befinner sig i ett annat hus. Snart införes även bruden, en äkta nordens dotter, smärt och reslig, blond med ett par stora förtjusande blåa ögon. Med henne, hela hennes kvinnliga följe, varvid alla närvarande i bröllopsstugan resa sig, blotta sina huvuden och bli stående tills bruden och hennes följe hunnit taga plats.

Nu sätta sig alla till borden. Inalles tre bord: brudens med de kvinnliga gästerna och följet, brudgummens med de manliga samt det tredje under namnet „norrbord“ vilket är avsett för gästerna som nog äro bjudna, men dock ej hava någon befattning som t. ex. ålderman, lejdare, kastlyftare o. s. v. utan gå under namnet „fridrickare“. Det sistnämnde bordet har nog fått sitt namn, emedan det alltid står på den nordliga sidan av bröllopsstugan. När alla intagit sina

platser går „intapparen“ runt med „nåvan“ (matsupen). Nu sjunges en sång, sen tager bruden först tre gånger med skeden av maten och slutar att äta, varefter gästerna låta sig maten väl smaka och ölkannen går i ständigt vandrande från man till man. Nu, när alla slutat med att äta, ringer ålderman i klockan och ber „kockmorar“ avduka borden, vilket tager rymlig tid, emedan det hör till seden att slå klingande mynt på bordet under tiden det avdukas och gästerna sätta om och om igen mynt på bordet, vad som „kockmor“ välvilligt sopar i sitt fat. Nu ringer ålderman åter i klockan och utlämnar drag-spelet till spelman samt ber denne spela opp. Första dansen dansa: ålderman med fru, brudgummen med bruden och brudens och brudgummens personliga följe (en flicka och en pojke, „brukumanspojken och brudflicka“). Därefter lejdare och kastlyftare med sina fruar o. s. v. i tur och ordning efter rang och börd, varvid ålderman alltid, när ett nyt lag skall upp och dansa ringer i klockan och ropar fram dessa. När „norrbordsmännen“ slutat med dansen blir det allmän dans. Spelman spelar utan uppehåll. Ungdomen, för att icke tala om sjuttio- och åttioåringar vilka rätt som oftast visa sig bland de dansandes antal, är i idel hoppande och svängande samt visar sig vara enastående i att härda ut i dansen, särskild de unga flickorna. Utom deras egen gamla bröllopsdans, dansas en hel del nyare moderna danser, men mycket ofta blevo ungdomarna efter gammal sed och bruk sin vackra ringdans trogna. Glädjen stod hela tiden högt i tak. Ölkannorna kretsade jämnt och ständigt samt gjorde husvärden all heder, och man kunda gärna här använda orden från den gamla bröllopsvisan:

„Hembryggda ölet, humlestarkt
och sött och mäktigt,
forsar ur tunnorna, skumbestänkt
och brunt och präktigt

— dricka efter landsens sed,
mäktigt till att skölja ned
misshumör och arbetsdam från
åker och sved.“

Här visade stämningen att misshumöret i verkligheten var nedsköljd. När jag första gången märkte antalet ölkannor och smakade på den hembryggda varan kan jag icke neka, att jag var frestad att instämma med vad jag förr hade hört: „Rågöborna brygga starkt öl och dricker mycket.“ Snart blev man dock förvisad om att rågöbon fortfarande är sitt gamla ordspråk trogen när han går till bröllop, nämligen: „Måte ute barmen å långskjorta opa.“ Det heter: drick icke mer än du tål — hav ett långt sinne.“ Två långa dagar och en hel natt var jag med där ölkannen ständigt var i gång och ej heller brännvinet saknades. Det fanns dock ej någon som var drucken. När jag nästa gång hör någon säga att rågöbon dricker mycket tror jag mig nästan vara frästad att säga: „Låt honom dricka, han dricker med förstånd.“ Det sistnämnda är icke sagt för att uppmuntra alkoholbruket, utan vill jag blott påpeka att där den användes skall det ske med förstånd. Det kan man tyvärr icke säga om alla våra svenskbygder. Det vore mycket ännu att tala om rågöbröllopet, men Kustbons spalter räcka nog icke till för en utförlig beskrivning. Tilläggas bör ännu att vid slutet i brudens hembrudgummen tackar sina svärföräldrar för god uppfostran och sen dansa alla sista ringdansen, vilken slutar ute på gården. Nu övergå alla gäster till det blivande hemmet, där vissa ceremonier ännu iaktas. Ännu vore att nämna om plaggdelningen och plaggdansen samt slutligen „opadrick“ när gästerna lämna sina presenter till bruden men som sagt tillåter utrymmet icke. Aldermannen är en måttgivande person. Han får sina direktiv från husvärden och bevakar ord-

ningen under hela bröllopet. Ordningen var också den bästa och mig återstår blott att önska att ungdomen från våra skilda svenskbygder engång finge tillfälle få vara med om ett rågöbröllop. Första dagen var tyvärr regnig men inomhus gick det glatt till och man hade gärna kunnat sjunga:

„Sol över backen, glittrande
blickar!

Festfanan signande vajar mot
sommarskyn,
och storbonden står på sin trappa
och nickar,
hälsar de gästerna välkomna till
byn.

Svepande dofter från hägg och
rönn, från fält och hagar!
Här skall stå bröllop i trenne
runda sommark dagar!

Spelman griper stråken sin,
spelar folk i himlen in,
smällfeta gummor och magraste
skinn.“

M. W.

KRING SVENSKBYGDER

FRÅN NYKARLEBY

Onsdagen den 10 juni dimitterades lärarkandidaten herr Anton Westerberg från Nykarleby seminarium.

A. Westerberg är född år 1897 i Nuckö-Rikull. Efter att ha genomgått ett ryskt läroverk i Hapsal, har han i sex år praktiserat som lärare inom svenska Estland. Men det har dock visat sig, att den bildning som den nämnda skolan skänkt, ej varit tillräcklig för en nutida lärare. A. Westerberg har därför — liksom också de flesta andra folksskollärarna, vilka blott genomgått detta läroverk — deltagit i några sommarkurser men ej heller denna bildning tillfredsställt honom.

Hösten 1922 sökte, och vann han inträde i Nykarleby seminarium i Finland. Kursen är femårig, men har han genomgått densamma på tre år.

Efter avlagda examina i estniska språket samt Estlands historia

och geografi, erhåller han fullt samma rättigheter som de estniska lärarna. —

Herr Anton Westerberg har en stor och viktig uppgift att fylla; — måtte allt gå honom väl. Vi önska honom all lycka och framgång i det förestående arbetet!

C. Blees.

GAMMAL SVENSKBY.

Redaktionen har fått del av ett brev från Gammal Svenskby till Herr J. Berggren. Vi återgiva ur brevet följande:

„Vi bruka ju få Kustbon ganska regelbundet utom enstaka nummer. Tidningarna bli utdelade åt våra bybor vilka de gärna mottaga. Det är en stor uppmuntran från våra närmaste stamfränder i vårt gamla moderland Estland. Sänder ett varmt tack till alla svenskar för den lilla Kustbon och almenackorna som vi erhöilo. Skada att vi ha så lite förbindelse med Sverige eller Estland.

Den 14 dennes (1 maj g:la stilen) firades åminnelse dagen av våra förfäders ankomst till G. Lunsteby från ön Dagö. Det är nu 143 år som Gammal Svenskby har existerat. Den dagen hölls gudstjänst ute i det fria som det enligt sed alltid brukar vara. Det har i år regnat ganska mycket så att vi ha utsikter till en god skörd. Grödan står ännu frisk och stållig men överallt ha stepprattor, grodor och kråkor gjort stora skador, isynnerhet på majsen och potatisen. I närliggande trakter har hagel härjat men hittills ha vi undslupit denna misstur. En stor del av byborna äro utan bröd vilka svårt slå sig igenom till den blivande skörden. De leva mest av mjölk, ost fisk eller grönsaker. För att få bröd sälja de smör eller ägg och köpa sig det. Det är ont om pengar och sådant som arbetsförtjänst fins absolut inte. Man får själv vara dräng eller piga och saknar inte heller sådana. Annars går allt sin gilla

gång. Många varma hälsningar till alla svenskar i Estland.

Av en för eder obekant. Hjärtliga hälsningar av Viktor Hoas“. Gammal Svenskby d. 19. 5. 1925

DEN GÅNGNA VECKAN

Inrikes.

Till talman i riksdagen efter J. Tönisson har valts socialdemokraten A. Rei. Agrarernas kandidat A. Jürman stannade i minoriteten. Det måste medges, att detta val riksdagen gjort i A. Rei är synnerligen lyckat. A. Rei, f. d. konstituantens ordförande, är en i alla avseenden mycket duglig person och mannen på sin post.

Samtidigt har riksdagen antagit en lag, enligt vilken kolonisterna numera även kunna köpa den av staten, dem tilldelade jorden — enligt hittills gällande jordlag erhöil man jordegendom endast på s. k. „evig arrende“. Den nya lagen kommer otvivelaktigt att ha en stor betydelse för de småbrukare, som vilja bilda egna hem.

Utländet.

I Tyskland har den nye presidenten Hindenburgs verksamhet redan börjat bära frukter. Högern känner sig säkrare och får så småningom makten i sina händer, vänstern har dragit sig tillbaka och börjat göra eftergifter. Så har t. ex. riksdagen bl. a. beslutat att avskaffa de nuvarande färgern och åter börja använda färgerna från kejsar Vilhelms tid. Ävenså har beslutats utöka flottan med en kryssare och 4 högsjörtorpedbåtar.

Italiens konung Viktor Emanuel har firat sitt 25-års ämbetsjubileum.

I Marocko fortsattes kriget mot fransmän och spanjorer till synes med framgång för Marockanerna.

I Kina pågor en fientlig rörelse mot utlänningar som där

äro hatade sedan gammalt. Fiendskapen tycks vara alltjämnt i tilltagande.

Penningkurser

Revals börs.

16 jnni 1925

1 dollar	—	372	375
1 pund	—	18 0.	1825
100 rentmark	—	8850	8950
100 Fmk.	—	937	947
100 sv. kr.	—	9950	10075
1 estkrona	100	—	—
10 guldrub.	—	1875	1990

REVALS TORGRIS.

Hela svin	per pund	Emk.	43—47
Gädda	”	”	25—35
Abborre	”	”	15—20
Strömning	”	”	5—7
Smör	”	”	80—95
Mjölk	stop	”	18—20
Grädd	”	”	140—160
Ägg	par	”	12—16
Rågmjöl	pud	”	370—385
Kornmjöl	”	”	400—460
Havre	”	”	230—250
Potatis	tsetw.	”	140—160

Svenska Sockerfabriks A. B., Malmö.

Bitsocker, förpackat i paket om 2 à 2½ kg., finnes till salu hos alla specerihandlare.

BILTRANSPORTER

verkställes av

A.-B. SLEIPNER, Stockholm
Riks 2485, Norr 4339

till angränsande statssamhällen, järnvägsstationer, egendomar och handelsaffärer.

Bageriidkarnes Jäst-Aktienbolag

hållbara och jäskraftiga

Pressjäst

är oöverträffad.

Atersförsäljare antagas där vi förut icke äro representerade.

Post- och telegrafadress:

Jästängen, STOCKHOLM.